

تحلیل تأثیرات تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاییان ساکن در بخش مرکزی شهرستان کاشمر)

میترا یاراحمدی^۱، حمدالله سجاسی قیداری^{۲*}

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵

اطلاعات مقاله چکیده

ارتقاء و توسعه کیفیت زندگی روستاییان به عنوان عاملی در جهت افزایش رفاه، کاهش نابرابری‌های روستا - شهری و دستیابی به توسعه پایدار روستایی، از اهمیت بسزایی برخوردار است. این در حالی است که تحریم‌های اقتصادی ابعاد مختلف زندگی مردم ایران از جمله روستاییان را تحت تأثیر قرار داده است. لذا پژوهش حاضر با هدف تحلیل تأثیر تحریم‌های اقتصادی (سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹) بر کیفیت زندگی روستاییان شهرستان کاشمر انجام پذیرفته است. پژوهش حاضر از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از جهت روش، در زمره تحقیقات توصیفی - تحلیلی به شمار می‌آید. اطلاعات مورد نیاز در این پژوهش با بهره‌گیری از مطالعات اسنادی و پرسشنامه محقق ساخته جمع‌آوری گردید و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۹۵۱) محاسبه شد. جامعه آماری پژوهش شامل روستاییان ساکن در ۱۳ روستای، بخش مرکزی شهرستان کاشمر می‌باشد که با استفاده از فرمول کوکران و سطح خطای ۰/۰۵، تعداد ۳۶۹ خانوار به روش تصادفی ساده به عنوان نمونه انتخاب شده است. یافته‌های پژوهش با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۰ کلیه شاخص‌ها در آزمون T تک نمونه‌ای، بیانگر آن است که تحریم‌های اقتصادی تأثیرات قابل توجهی بر ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی روستاییان بر جای گذاشته است. همچنین مقادیر میانگین‌ها نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیر تحریم‌ها در بعد ذهنی مربوط به شاخص‌های امید به آینده (۴/۰۲) و رضایت از زندگی (۳/۸۱) و در بعد عینی بیشترین تأثیر بر توانایی پس‌انداز (۴/۴۳) و قدرت خرید (۴/۳۹) روستاییان و کمترین تأثیر بر شاخص بهداشت و سلامت (۳/۷۸) می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از مدل شاخص انتخاب ارجحیت (psi)، با توجه به امتیاز نهایی به ترتیب روستای تریقان (۳/۰۹۵) و جردوی (۲/۴۱۶)، بیشترین و کمترین میزان تأثیر را از تحریم‌های اقتصادی پذیرفته است.

دوره ۴، شماره ۱۲، تابستان ۱۴۰۲
صفحه ۲۴-۱
مقاله پژوهشی

کلید واژه‌ها: تحریم‌های اقتصادی، کیفیت زندگی، توسعه روستایی، روستاییان، خراسان رضوی.

مقدمه

کیفیت زندگی، حاکی از سطح رفاه افراد است، که در بر گیرنده شاخص‌های عینی و ذهنی نظیر ادراکات کیفیت زندگی، ارزش‌های فردی، رضایت از زندگی، اشتغال، مسکن، آموزش، بهداشت زیست‌بوم، ثبات و پایداری محیط کالبدی و ... می‌باشد. لذا هر چه کیفیت زندگی بیشتر باشد، رفاه بیشتری وجود دارد (فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۱). از این رو تأمین رفاه و بهبود کیفیت زندگی روستاییان اهمیت بسزایی دارد و هدف اصلی تمامی برنامه‌های توسعه افزایش کیفیت زندگی روستاییان می‌باشد (سروش مهر و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۲). اما عوامل متعدد داخلی و خارجی می‌توانند در دستیابی به کیفیت زندگی مطلوب تأثیرگذار بوده و موانعی را در این ارتباط ایجاد کنند. تحریم‌های اقتصادی از جمله عوامل خارجی می‌باشد که در دوره‌های مختلف، اثر قابل توجهی بر روی اقتصاد و معیشت کشورهای تحریم شده مانند ایران داشته و کیفیت زندگی آنها را تحت تأثیر قرار داده است. ایران کشوری است که پس از انقلاب اسلامی و ظهور و گسترش اختلافات سیاسی بین ایران و ایالات متحده و متحدان آن، تحریم‌های مختلفی علیه آن اعمال گردیده و بیش از سه دهه خسارات ناشی از تحریم‌ها همواره متوجه اقتصاد کلان این کشور بوده است (فرجی دیزجی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۰؛ Hufbauer et al, 2007؛ Shirazi et al, 2016؛ Smeets, 2018). این در حالی است که در چند سال اخیر، در پی خروج ایالت متحده از برجام در طی سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ میلادی (۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹ شمسی)، با گسترش بیش از حد تحریم‌های اقتصادی و افزایش دامنه و آثار و پیامدهای مستقیم و غیر مستقیم آن (کشاورز و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۷)، سبب شده تا اقتصاد ایران دچار مشکلاتی چون افزایش بیکاری و تورم، کاهش نرخ رشد اقتصادی و ... شود. این عوامل تأثیرات نامطلوبی را بر اقتصاد، رفاه اجتماعی و کیفیت زندگی ساکنان نواحی شهری و روستایی گذاشته است (مرزبان و استادزاده، ۱۳۹۴). از طرفی دیگر جوامع روستایی به نسبت ساکنان نواحی شهری نه تنها از سطح کیفیت زندگی پایین‌تر، بلکه به لحاظ اقتصادی نیز از سطح آسیب‌پذیری بالاتری برخوردار بوده و با کوچکترین تغییرات دچار مشکلات اقتصادی و اجتماعی متعددی می‌شوند (سجاسی قیداری و دیگران، ۱۳۹۷: ۴۳). لذا تحریم‌های اقتصادی می‌تواند با ایجاد مشکلاتی از جمله: محدودیت صادرات و واردات محصولات و ملزومات کشاورزی، کاهش سطح فروش و درآمد روستاییان و از طرفی دیگر ایجاد تورم و افزایش هزینه‌های معیشتی و ... بر فعالیت‌های اقتصادی و سطح رفاه اجتماعی روستاییان تأثیر گذاشته و منجر به ایجاد مشکلاتی از جمله: کاهش قدرت خرید و درآمد، کاهش میزان دسترسی به برخی از کالاها، کاهش کیفیت امکانات بهداشتی و درمانی، افزایش احساس محرومیت نسبی، کاهش احساس شادی و رضایت از زندگی و افزایش احساس نگرانی در مورد آینده و وضعیت شغلی و مالی و در نهایت کاهش کیفیت زندگی روستاییان شده است (رجبی و همکاران، ۱۳۹۲؛ فخاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۸). روستاهای شهرستان کاشمر نیز از این قاعده مستثنی نبوده، به طوری که اغلب روستاهای این شهرستان به لحاظ برخورداری از شاخص‌های توسعه در سطح محروم و نیمه محروم قرار دارند، از طرفی دیگر بررسی‌ها نشان می‌دهد که فعالیت‌های اقتصادی روستاییان شهرستان کاشمر در بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات، به طور همزمان، متأثر از عوامل گوناگونی چون اعمال تحریم‌های اقتصادی و اثرات ثانویه آن (مرزبان و استادزاده، ۱۳۹۴: ۳۹)؛ با چالش‌های جدی از جمله نوسان بازار و قیمت محصولات کشاورزی، بالا رفتن هزینه‌های تولید و ... مواجه می‌باشد. که این مسئله خود منجر به پایین آمدن سطح کیفیت زندگی روستاییان و نیز آسیب‌پذیری بیشتر آنان در برابر تحولات اقتصادی شده است. از این رو پژوهش حاضر با هدف تحلیل و بررسی تأثیرات تحریم‌های اقتصادی اعمال شده علیه جمهوری اسلامی ایران در چند سال اخیر (سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹) بر کیفیت زندگی روستاییان ساکن در نواحی روستایی شهرستان کاشمر صورت گرفته است. و در پی پاسخ به این سوال اصلی می‌باشد که تحریم‌های اقتصادی به چه میزان بر کیفیت زندگی (عینی و ذهنی) روستاییان شهرستان کاشمر تأثیر گذاشته است؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفاهیم مرتبط با کیفیت زندگی دوره‌های تاریخی بسیاری را پشت سر نهاده و تغییرات مختلفی در طول زمان در مورد آن شکل گرفته است. محققانی از رشته‌های مختلف علمی، مباحث مرتبط به کیفیت زندگی را در دهه ۱۹۳۰ تاکنون مورد مطالعه قرار داده‌اند (محمودی آذر و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۰۸). لذا رویکردها و تعاریف متعدد از دیدگاه‌های نظری مختلف در رابطه با آن وجود دارد (مبارکی، ۱۳۹۵: ۱۱۰). اگر مشترکات این تعاریف مد نظر قرار گیرد، در آن صورت می‌توان گفت که کیفیت زندگی عبارت است از: شرایط بهتر زندگی که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه نهادینه شده یا زمینه‌های لازم، آرامش، نشاط، آسایش، امنیت برای زندگی همراه با سلامت خلایق و زیبایی پدید آمده باشد (دانایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۲۸). رویکرد عینی و ذهنی، رویکرد جدیدی تحت عنوان رویکرد ترکیبی یا کل نگر قرار می‌گیرد (بدری و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۸). این رویکرد دید جامع تری نسبت به این مفهوم داشته و معتقدند که کیفیت زندگی را باید از دو بعد عینی و ذهنی مورد بررسی قرار داد (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۳). بر این اساس کیفیت زندگی در محیط روستایی، مفهومی چند بعدی و کل نگر است (Mudey, 2011; 89)، که ناظر بر وضعیت کلی ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی است. و تابعی از دو مفهوم قابلیت زندگی (وضعیت خدمات، کیفیت محیط زیست و شبکه‌های اجتماعی)، و معیشت مردم (چگونگی کسب درآمد) است (محمودی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۹۲). که به عنوان معیاری برای سنجش میزان برآورده شدن نیازهای روحی- روانی و مادی جامعه روستایی در نظر گرفته می‌شود، و چگونگی شرایط و وضعیت عینی و ذهنی خانواده‌ها و روستاها را بیان می‌کند (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۶). بر این اساس بهبود کیفیت، شرایط و رفاه زندگی ساکنان مناطق روستایی، مستلزم پشتیبانی از پارامترهای عینی، در ابعاد اقتصادی (مانند: توزیع درآمدها و تاثیر آن بر روی عوامل تولید، میزان فقر، درآمد حقیقی (پس از در نظر گرفتن تورم) و تولیدات داخلی)، اجتماعی و محیطی (مانند: سطح با سواد و فرهنگ، کیفیت گذران فراغت و تفریح، شرایط محیط زیست و ... در کنار پارامترهای ذهنی مانند: احساس خوشبختی انفرادی، آزادی و اتحاد ملی، سلامت روحی مردم و ... می‌باشد. کیفیت زندگی به عنوان یک متغیر وابسته و هدف در توسعه، می‌تواند تحت تاثیر عوامل مختلف درونی و بیرونی سیستم‌های فضایی و اجتماعی و اقتصادی، دچار دگرگونی و تغییر گردد. تحریم‌های اقتصادی از جمله نیروهای محرک بیرونی موثر بر کیفیت زندگی به ویژه در مناطق روستایی می‌باشد.

تحریم‌های اقتصادی و تاثیرات آن بر کیفیت زندگی

تحریم‌های اقتصادی، محدودیت‌های اقتصادی و بازرگانی گسترده و یا محدودی هستند که توسط یک یا چند دولت برای اهداف مختلف سیاسی برای اعمال فشار بر کشور هدف، تغییر عملکرد و نیز صدمه زدن به اقتصاد کشور هدف، از طریق محدود کردن روابط اقتصادی طرح‌ریزی می‌شوند (Akbarpouy, roshan, et al, 2015: 3459). اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران در طول سه دهه، آثار و پیامدهای مخربی در پی داشته است (Dong & Li, 2018: 117; Wang et al, 2019: 58; Kwaku Afesorgbor, 2019: 11; Korotin et al, 2019: 156). اعمال تحریم‌های اقتصادی، علاوه بر متاثر ساختن بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی و سطح تولید و درآمد، در سطح کلان و ملی، تاثیرات منفی بر سایر ابعاد زندگی ساکنان کشورهای هدف تحریم، از جمله: قیمت کالاهای اساسی، دسترسی و کیفیت مواد غذایی، دارو و خدمات درمانی و بهداشتی، برخورداری از استانداردهای زندگی و ... در سطح خرد، به ویژه زندگی روستاییان گذاشته است (Kokabisaghi, 2017: 397). چرا که میان اقتصاد ملی و اقتصاد روستایی رابطه‌ای متقابل وجود دارد. لذا اگر اقتصاد ملی دچار بحران شود، اقتصاد روستایی نیز متاثر از شرایط حاکم بر اقتصاد ملی، دچار بحران می‌گردد. از طرفی دیگر ساکنان مناطق روستایی به دلیل پایین بودن سطح اشتغال و درآمد، بیش از شهروندان در معرض شکنندگی اقتصادی هستند. همچنین مناطق روستایی به نسبت

شهرها از زیرساخت‌های اقتصادی (مانند بازارهای فروش محصولات و تولیدات، فرصت‌های شغلی متنوع و ...) و رفاهی (مانند برخورداری از خدمات آموزشی، زیرساخت‌های دولتی مانند آب، برق، گاز، و ...) کمتری برخوردار می‌باشند (Vaishar et al, 2018) لذا اعمال تحریم‌های اقتصادی، علاوه بر متاثر نمودن اقتصاد نواحی روستایی، بر سایر جنبه‌های زندگی روستاییان از جمله سلامت روحی و جسمی، کیفیت مسکن و محیط زندگی و در مجموع رفاه و کیفیت زندگی آنان تأثیرات منفی می‌گذارد. از جمله تأثیرات مخرب تحریم‌های اقتصادی به جنبه‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی روستاییان می‌توان به مواردی نظیر: محدودیت در واردات مواد اولیه مورد نیاز در فعالیت‌های تولیدی روستایی، تکنولوژی، ممنوعیت انتقال دانش فنی و ماشین‌آلات کشاورزی مدرن، کود و سموم کشاورزی و ... محدودیت در زمینه صادرات که روستاییان را با مشکل عدم وجود بازارهای خارجی برای فروش محصولات و کاهش انگیزه تولید کنندگان روستایی و کشاورزان، به ادامه فعالیت اقتصادی مواجه ساخته است. (زمانی و زنگنه شهرکی، ۱۳۹۲)، افزایش بیکاری، کاهش سطح درآمد، کاهش توانایی سرپرستان خانوار در تأمین نیازهای اساسی خانوار، کاهش امنیت غذایی و سطح رفاه زندگی روستاییان اشاره نمود (فرجی دیزجی و همکاران، ۱۳۹۷؛ مصطفوی و همکاران، ۱۳۹۴). همچنین تحریم‌های اقتصادی می‌تواند بر حق برخورداری روستاییان از سلامت عمومی، شامل برخورداری از مسکن مناسب، حق توسعه، بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی، زندگی در محیط سالم، تأثیر منفی گذارد و کیفیت محیط زندگی روستاییان را کاهش دهد (زمانی و غریب آبادی، ۱۳۹۶؛ (Asadi-Pooya et al, 2019؛ Karimi & Haghpanah, 2015). در نتیجه بروز پیامدهای فوق، سطح رفاه زندگی روستاییان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیطی - کالبدی کاهش یافته و این امر سبب آن می‌شود که سطح رضایت از زندگی، امید به آینده و نیز انگیزه برای تلاش و انجام فعالیت اقتصادی، در میان روستاییان کاهش یابد. از این رو جنبه ذهنی کیفیت زندگی روستاییان نیز از شرایط ایجاد شده در نتیجه اعمال تحریم‌های اقتصادی، متاثر می‌گردد. براین اساس می‌توان بیان نمود که آثار و پیامدهای تحریم‌ها و شرایط اقتصادی ناشی از آن در برگیرنده حوزه‌های مختلف از جمله: اقتصاد، صنعت، تجارت، بهداشت و سلامت، محیط زیست، کیفیت مسکن و ... می‌باشد (باقری و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۷؛ Shirazi et al, 2018: 5؛ Smeets, 2016). لذا تحریم‌های اقتصادی را به لحاظ اثرگذاری می‌توان دارای ویژگی چند وجهی دانست که با توجه به همبستگی و همسویی این تأثیرات با معیارهای، سنجش کیفیت عینی و ذهنی زندگی، می‌توانند بخش قابل توجهی از زندگی جامعه هدف تحریم را تحت تأثیر قرار داده و کیفیت زندگی روستاییان را دچار دگرگونی سازد.

تاکنون مطالعات داخلی و خارجی بسیاری در رابطه با آثار و پیامدهای تحریم‌های اقتصادی بر جنبه‌های گوناگون کیفیت زندگی مردم صورت گرفته است (جدول ۱)

جدول ۱. مروری بر پیشینه تحقیق

محقق و سال	عنوان	یافته‌های تحقیق
رجبی و همکاران، ۱۳۹۲	تأثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم (مطالعه شهر تهران)	نتایج حاصل از این مطالعه بیانگر آن است که: تحریم‌ها تأثیر زیادی بر رفاه عینی و ذهنی مردم داشته است و رفاه اجتماعی مردم ایران را کاهش داده است. به طوری که قدرت خرید، درآمد، میزان دسترسی به کالاها، وضعیت امکانات بهداشتی و درمانی، احساس رضایت از زندگی، شادی و ... کاهش پیدا کرده است.

<p>نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر آن است که؛ اعمال تحریم‌ها منجر به کاهش سطح تولید و رفاه اجتماعی شده است. به طوری که بر اساس تولید تحقق یافته سال ۱۳۹۰ شدت تاثیر تحریم‌های نفتی کاهشی معادل ۳۰ درصد در تولید ناخالص داخلی داشته و اعمال انواع تحریم‌ها بین ۳۰ تا ۵۰ درصد در کاهش تولید ناخالص داخلی نقش داشته است.</p>	<p>تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر تولید و رفاه اجتماعی ایران: رهیافتی از الگوی رشد تممیم یافته تصادفی</p> <p>مرزبان و استادزاد، ۱۳۹۴</p>
<p>نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر آن است که؛ رابطه علی معنی داری از سوی تحریم‌های اقتصادی با متغیرهای کلان اقتصادی وجود دارد. به علاوه تحریم‌های اقتصادی رابطه علی معنی داری نیز با گازهای آلاینده دارند. از این رو حل مشکل تحریم‌های اقتصادی می‌تواند راهکار مناسبی برای کاهش آلاینده‌های زیست محیطی و افزایش ارزش افزوده بخشی در ایران باشد.</p>	<p>بررسی رابطه علیت تحریم‌های اقتصادی، متغیرهای کلان اقتصادی و آلاینده‌های زیست محیطی در ایران (کاربرد رهیافت علیت سیائو)</p> <p>مصطفوی و همکاران، ۱۳۹۴</p>
<p>نتایج این مطالعه بیانگر تاثیرات منفی و معنی دار تحریم‌های اقتصادی یک جانبه و چندجانبه بر رفاه اجتماعی استان‌ها می‌باشد. همچنین با تقسیم بندی استان‌ها به دو گروه از استان‌های با رشد اقتصادی بالا و پایین برآورد گردید که، میزان تاثیرگذاری تحریم‌ها در استان‌های با رشد اقتصادی پایین بیشتر از استان‌های با رشد اقتصادی بالا می‌باشد.</p>	<p>بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر رفاه اجتماعی استان‌های ایران</p> <p>عمرانی و همکاران، ۱۳۹۵</p>
<p>نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌ها، امنیت غذایی خانوارهای شهری را کاهش داده است، درحالی که امنیت غذایی خانوارهای روستایی از نظر شاخص کلی امنیت غذایی بهبود یافته است.</p>	<p>ارزیابی تاثیر تحریم‌های آمریکا بر امنیت غذایی خانوارهای ایرانی</p> <p>حیدری، ۱۳۹۷</p>
<p>نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های اقتصادی تاثیر مثبتی بر جریان صادرات کشاورزی ایران به کشورهای اتحادیه اروپا دارد، این درحالی است که تحریم‌ها باعث کاهش واردات ایران از این منطقه شده است.</p>	<p>تاثیر تحریم‌ها بر تجارت دو جانبه محصولات کشاورزی بین ایران و منطقه منا و کشورهای عضو اتحادیه اروپا</p> <p>فرجی دیزجی و همکاران، ۱۳۹۷</p>
<p>نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ وضعیت کلی مولفه‌های اجتماعی، کالبدی و اقتصادی شهر در پیش از تحریم‌ها با میانگین ۳/۲ شرایط مناسب‌تری نسبت به میانگین ۲/۶ این شاخص‌ها در زمان اثرگذاری تحریم‌ها داشته است، چنانچه نتایج آزمون T در این نرم‌افزار نیز اختلاف معنی‌دار میانگین‌ها را در دو بازه زمانی، تأیید نموده است.</p>	<p>بررسی آثار تحریم‌های هسته‌ای بر کیفیت زندگی شهروندان شهر آمل</p> <p>خادمی و همکاران، ۱۳۹۸</p>
<p>نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های اقتصادی بر سلامت عمومی در کشورهای هدف تاثیرگذار بوده است و میزان این تاثیرات تا حد زیادی بستگی به میزان و شدت اعمال تحریم‌ها و تاثیر آن بر اقتصاد کشورهای هدف دارد.</p>	<p>تحریم‌های اقتصادی و امنیت انسانی: تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر بهداشت عمومی</p> <p>پکسن^۱، ۲۰۱۱</p>
<p>نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ اعمال تحریم‌های اقتصادی، نه تنها منجر به توزیع ناهماهنگ درآمد می‌شود، بلکه پیامد‌های مختلفی برای کشورهای هدف دارد. در این میان زندگی مردم غیر نظامی یا مردم عادی بیشتر از رهبران کشورها، از تاثیرات منفی تحریم‌ها متاثر می‌شود و هرچه تحریم‌ها بیشتر به طول بی‌انجامد، نابرابری درآمدی بیشتر می‌گردد.</p>	<p>تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر نابرابری درآمد در کشورهای هدف</p> <p>کووا افسوربور^۱ و مهدوان، ۲۰۱۶</p>

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تحریم‌ها بر افزایش فقر، فقرناپذیران و ناآکنیرج و نویمیر ^۲ ، ۲۰۱۶	تأثیر تحریم‌های آمریکا بر فقر	نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های اقتصادی، امید به زندگی را کاهش داده و این کاهش با افزایش تعداد سال‌های تحریم بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرد. همچنین شواهدی وجود دارد که زنان به عنوان اعضای آسیب‌پذیر جامعه بیشتر تحت تأثیر تحریم‌های اقتصادی قرار می‌گیرند.
اوردسکل ^۴ ، ۲۰۱۷	تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر فقر و رشد اقتصادی	نتایج حاصل از این گزارش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های اقتصادی منجر به افزایش شکاف فقر در بین بخش‌های محروم جامعه، نابرابری درآمد، کاهش سطح تولید ناخالص داخلی، تقلیل سطح استانداردهای زندگی و ... می‌شود. این تأثیرات بیشتر متوجه مردم عادی، اقشار آسیب‌پذیر از جمله زنان و روستاییان می‌باشد.
آلوشاب ^۵ و همکاران، ۲۰۱۹	تحریم‌های اقتصادی سلامت مردم را تهدید می‌کند؛ مطالعه موردی ایران	نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های اقتصادی عواقب منفی را برای سلامت مردم ایران به وسیله نقص در تعیین‌کننده‌های اجتماعی سلامت و دسترسی به دارو و مراقبت‌های بهداشتی ایفا کرده است. این تحریم‌ها نابرابری اقتصادی و شکاف بهداشتی را گسترش می‌دهد.
کلومپ ^۶ ، ۲۰۱۹	تأثیر تحریم‌های روسیه در بازگشت معاملات آتی کالاهای کشاورزی در اتحادیه اروپا	نتایج این پژوهش بیانگر آن است که؛ تحریم‌های چندجانبه اتحادیه اروپا علیه روسیه، منجر به ممنوعیت صادرات محصولات کشاورزی روسیه و بازگرداندن تعدادی از کالاهای کشاورزی و نیز افت قابل توجه قیمت و بورس این کالاها شده است

منبع: یافته‌های تحقیق، مستخرج از پژوهش‌های پیشین، ۱۴۰۰

بررسی پیشینه نشان می‌دهد که تحریم‌های اقتصادی با تأثیرات منفی که بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و محیطی زندگی ساکنان کشورهای هدف می‌گذارد، می‌تواند بر ابعاد ذهنی و عینی کیفیت زندگی روستایی نیز تأثیر گذاشته و منجر به کاهش سطح رفاه و کیفیت زندگی روستاییان گردد. لذا با توجه به طیف گسترده اثرات تحریم‌های اقتصادی بر جنبه‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی روستاییان و از طرفی دیگر اهمیت بهبود، توسعه و ارتقاء کیفیت زندگی در دستیابی به توسعه پایدار روستایی، تحلیل و بررسی تأثیرات تحریم‌های اقتصادی بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان و نیز افزایش تاب‌آوری آنان در برابر بحران‌های اقتصادی، همچون تحریم‌ها می‌تواند نقش به‌سزایی در بهبود کیفیت زندگی روستاییان داشته باشد.

۱. 2016 , Kwaku Afesorgbor and Mahadevan.

۲. 2016 , Neuenkirch, Neumeier.

۳. 2017 , Gutmann et al.

۴. 2017 , O'Driscoll.

۵. 2019 , Alooshab et al.

۶. 2019 , Klomp.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از جهت روش توصیفی - تحلیلی است. گردآوری اطلاعات با بهره‌گیری از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی از طریق تکمیل پرسشنامه، صورت گرفته است. بمنظور طراحی پرسشنامه‌ها ابتدا با بهره‌گیری از مبانی نظری شاخص‌های سنجش کیفیت زندگی روستاییان ارائه شده توسط صاحب نظران و سازمانهای مختلف و نیز آثار و پیامدهای تحریم‌های اقتصادی، مورد بررسی قرار گرفته و بر این اساس شاخص‌های سنجش تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان در دو بعد عینی و ذهنی با استفاده از ۱۲ شاخص تدوین شده است (جدول ۲). سپس پرسشنامه‌ای شامل دو بخش مشخصات عمومی پرسش‌شوندگان و معیارهای سنجش تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان در قالب طیف لیکرت (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) طراحی شده است.

جدول ۲. شاخص‌های سنجش تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه

تاثیر تحریم بر توانایی اشتغال روستاییان	تاثیر تحریم بر قدرت خرید روستاییان	تاثیر تحریم بر درآمد روستاییان	تاثیر تحریم بر فعالیت و اشتغال روستاییان
تاثیر تحریم بر توانایی پس انداز	تاثیر تحریم بر بهداشت و سلامت	تاثیر تحریم بر رفاه اقتصادی	تأمین نیازهای اساسی خانوار
تاثیر تحریم بر رضایت از زندگی	تاثیر تحریم بر سطح امید به آینده	تاثیر تحریم بر رضایت شغلی روستاییان	تاثیر تحریم بر بهزیستی (شادکامی و احساس خوشبختی)

منبع: پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۰؛ فرجی سبکیار و همکاران، ۱۳۹۰؛ بدری و همکاران، ۱۳۹۲؛ رجبی و همکاران، ۱۳۹۲؛ محمدی و همکاران، ۱۳۹۶؛ دانایی و همکاران، ۱۳۹۷؛ سجاسی قیداری و همکاران، ۱۳۹۷؛ حسینی و شمس، ۱۳۹۸.

Grgic, et al, 2010; Zenker, et al, 2013; Zenker & Rutter, 2014; Weziak-Białowolska, 2016; Krinitcyna, et al, 2016; Khairuddin, et al, 2016; Janmaimool & Denpaiboon, 2016; Goran & Jelisavka, 2016; Chauhan, et al, 2020.

پایایی ابزار تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج حاصل از این آزمون، پایایی ابزار پژوهش با ۰/۹۵۱ مطلوب ارزیابی شد. به منظور سنجش روایی پرسشنامه‌ها سعی گردیده است تا شاخص‌ها و سوالات پرسشنامه، با بهره‌گیری از مطالعات پیشین استخراج و طراحی گردد. روایی پرسشنامه با توجه به نظرات کارشناسان و متخصصان ذی ربط دانشگاهی تایید شده است. همچنین به منظور سنجش نرمال بودن شاخص‌های مورد مطالعه از ضرایب چولگی و کشیدگی استفاده شد. با توجه به $1/5 < Sk \& Ku < 1/5$ مولفه‌های مورد بررسی دارای توزیع نرمال هستند (جدول ۳).

جدول ۳. بررسی نرمال بودن شاخص‌های مورد مطالعه

نتیجه آزمون	کشیدگی		چولگی		شاخص	بعد
	خطا	ضریب	خطا	ضریب		
تایید نرمال بودن	۰/۲۵۳	۰/۳۵۹	۰/۱۲۷	-۰/۵۰۷	فعالیت و اشتغال	
تایید نرمال بودن	۰/۲۵۳	۰/۴۳۲	۰/۱۲۷	-۰/۶۶۶	درآمد	عینی
تایید نرمال بودن	۰/۲۵۳	۰/۱۷۸	۰/۱۲۷	-۰/۵۸۸	قدرت خرید	

لذا به منظور تعیین حجم نمونه ابتدا اطلاعات جمعیتی این دو دهستان جمع آوری گردید. سپس روستاهای دارای سکنه دهستان‌ها مشخص و روستاهای زیر ۲۰ خانوار حذف گردید. سپس با توجه به وسیع بودن منطقه مورد مطالعه و پراکندگی روستاها، حجم نمونه پیشنهادی را معادل ۵۰٪ آبادی‌های دارای سکنه تعیین گردید است. همچنین به منظور معین نمودن روستاهای مورد مطالعه ابتدا روستاها به تفکیک دهستان مشخص شده. سپس از هر دهستان به صورت تصادفی ۶ تا ۷ روستا انتخاب گردید. سپس به منظور گردآوری اطلاعات و تکمیل پرسشنامه ابتدا با استفاده از فرمول کوکران (خطای ۰,۰۵) حجم نمونه کل تعیین و سپس با استفاده از روش تقسیم به نسبت، حجم نمونه در هر روستا مشخص شده است. در نهایت حجم نمونه مورد بررسی در این پژوهش شامل ۳۶۹ نفر از سرپرستان خانوارهای روستایی مورد مطالعه می باشد (جدول ۳).

جدول ۴. جامعه آماری و حجم نمونه

پایین ولایت				بالا ولایت			
حجم نمونه	جمعیت	خانوار	روستا	حجم نمونه	جمعیت	خانوار	روستا
۱۴	۱۱۳۴	۳۵۴	ممرآباد	۱۰	۹۳۱	۲۶۹	جردوی
۱۷	۱۳۰۹	۴۳۴	محمدیه	۲۲	۱۷۹۵	۵۶۶	تربقان
۱۸	۱۴۳۸	۴۶۸	سرحوضک	۲۹	۲۳۸۵	۷۴۸	فرح ایاد
۲۲	۱۷۸۶	۵۶۰	زنده جان	۳۳	۲۷۰۴	۸۵۸	رزق ایاد
۲۶	۲۱۰۵	۶۸۵	کسرینه	۵۳	۴۴۷۳	۱۳۷۹	فدافن
۳۰	۲۵۱۶	۷۸۸	مغان	۴۰	۳۲۸۱	۱۰۵۱	فروتقه
۳۶۹	۳۰۵۰۷	۹۵۹۵	مجموع	۵۵	۴۶۵۰	۱۴۳۵	قوژد

منبع: سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۹۵

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS از آزمون‌های آماری t تک نمونه‌ای و دونمونه مستقل، آنالیز واریانس و همبستگی پیرسون و نیز مدل تصمیم‌گیری چند معیاره Psi استفاده شده است.

یافته‌ها و بحث

بر اساس یافته‌های توصیفی، ۶۸ درصد پاسخگویان را گروه سنی ۳۰ تا ۵۰ سال تشکیل می‌دهد. و میانگین سنی پاسخگویان ۴۰ سال می‌باشد. از نظر جنسیت ۲۹۳ نفر مرد و ۷۶ نفر زن می‌باشند. از نظر تحصیلات ۶۸ درصد پاسخگویان دارای مدرک دیپلم و راهنمایی هستند. شغل ۵۳ درصد پاسخگویان، کشاورزی و دامداری، ۲۵ درصد مشاغل خدماتی و ۲۲ درصد تولیدی - صنعتی می‌باشد. ۳۰ درصد (۱۱۱ نفر) از پاسخگویان علاوه بر شغل اصلی خود شغل دیگری نیز دارند. همچنین ۹۴ درصد کل پاسخگویان متاهل و بیشتر دارای خانوارهای ۴ تا ۶ نفره می‌باشند. سطح درآمدی ۶۴ درصد از روستاییان مورد مطالعه ماهانه بین دو تا چهار میلیون تومان می‌باشد.

به منظور بررسی رابطه میان ویژگی های فردی پاسخگویان با تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن از تحریم های اقتصادی، با توجه به نرمال بودن متغیر وابسته (تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی) و مستقل (سن، درآمد تعداد اعضاء خانواده، جنسیت، تاهل، تحصیلات، اشتغال) از آزمون های آماری همبستگی پیرسون، T دونمونه مستقل و آنالیز واریانس استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون همبستگی با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ در شاخص ویژگی های سنی و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ در شاخص سطح درآمد و نیز با توجه به مقدار آماره آزمون پیرسون بیانگر آن است که میان گروه های سنی و سطح درآمد مختلف با میزان تاثیرپذیری بعد ذهنی کیفیت زندگی، از تحریم ها، همبستگی معنادار با رابطه معکوس و با شدتی ضعیف وجود دارد (جدول ۵). براین اساس می توان بیان نمود که میزان تاثیرگذاری تحریم های اقتصادی بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان در گروه های سنی و درآمدی مختلف، متفاوت است. به طوری که با افزایش سن و همچنین افزایش سطح درآمد، میزان تاثیرپذیری بعد ذهنی کیفیت زندگی از تحریم ها کاهش می یابد. اما با توجه به بیشتر بودن سطح معناداری از ۰/۰۵ در بعد عینی و کل کیفیت زندگی، می توان بیان نمود که تفاوتی بین میزان تاثیرپذیری بعد عینی و کل کیفیت زندگی در گروه های سنی و درآمدی مختلف وجود ندارد. همچنین در شاخص بعد خانوار نیز تفاوتی بین تاثیرپذیری از تحریم در بعد عینی، ذهنی و کل کیفیت زندگی روستاییان با تعداد خانوار وجود ندارد.

جدول ۵. همبستگی میان ویژگی های فردی پاسخگویان و سطح تاثیرپذیری کیفیت زندگی از تحریم

متغیر	همبستگی پیرسون	بعد ذهنی	بعد عینی	کیفیت زندگی
سن	آماره آزمون	۰/۱۵۷**	۰/۰۵۰	-۰/۰۳۸
	سطح معناداری	۰/۰۰۳	۰/۳۴۰	۰/۴۶۳
درآمد	آماره آزمون	۰/۱۳۱*	-۰/۰۶۰	-۰/۰۹۷
	سطح معناداری	۰/۰۱۲	۰/۲۵۰	۰/۰۶۳
تعداد اعضای خانواده	آماره آزمون	-۰/۰۷۳	۰/۰۱۰	-۰/۰۲۶
	سطح معناداری	۰/۱۶۳	۰/۸۴۷	۰/۶۱۶

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین بمنظور بررسی تفاوت میانگین، میزان تاثیر تحریم های اقتصادی بر ابعاد کیفیت زندگی روستاییان، به تفکیک جنسیت، وضعیت تاهل و داشتن شغل دوم از آزمون T دو نمونه مستقل استفاده شده است. نتایج جدول (۶) با فرض برابری واریانس ها و نیز با توجه به سطح معناداری (بیشتر از ۰/۰۵)، بیانگر آن است که میان دو گروه مردان و زنان روستایی به لحاظ تاثیرپذیری کیفیت زندگی از تحریم های اقتصادی چه در ابعاد عینی و ذهنی و چه در کل کیفیت زندگی، تفاوتی وجود ندارد.

جدول ۶. بررسی تفاوت تاثیرگذاری تحریم بر کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن بر اساس جنسیت

شاخص ها	جنسیت	آماره های توصیفی		آزمون لون		آزمون T برای برابری واریانس ها			
		N	میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معنی دار	آماره T	درجه آزادی	سطح معنی دار
بعد عینی	زن	۷۶	۳/۹۸۰	۰/۴۶۲	۰/۷۱۶	۰/۳۹۸	-۱/۲۹۶	۳۶۷	۰/۱۹۶
	مرد	۲۹۳	۴/۰۵۵	۰/۴۴۳					
بعد ذهنی	زن	۷۶	۳/۹۲۰	۰/۷۱۰	۰/۱۰۲	۰/۷۵۰	۰/۲۷۶	۳۶۷	۰/۷۸۳
	مرد	۲۹۳	۳/۸۹۶	۰/۶۹۲					
زن	۷۶	۳/۹۶۱	۰/۵۰۸	۰/۱۷۳	۰/۶۷۸	-۰/۷۰۰	۳۶۷	۰/۴۸۴	

تاثیر تحریم مرد ۲۹۳ ۴/۰۰۵ ۰/۴۷۸
بر زندگی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

نتایج جدول (۷) با فرض برابری واریانس‌ها در بعد ذهنی و کل کیفیت زندگی و فرض عدم برابری واریانس‌ها در بعد عینی و نیز با توجه به سطح معناداری (بیشتر از ۰/۰۵) در بعد ذهنی و کل کیفیت زندگی، بیانگر آن است که میان دو گروه مجرد و متأهل به لحاظ تاثیرپذیری کیفیت زندگی از تحریم‌های اقتصادی در بعد عینی و به طور کلی کیفیت زندگی روستاییان تفاوت وجود دارد. به طوری که افراد متأهل نسبت به افراد مجرد در دو شاخص فوق، تاثیر بیشتری از تحریم‌های اقتصادی پذیرفته‌اند. اما در میزان تاثیرپذیری از تحریم‌ها در بعد ذهنی کیفیت زندگی بین افراد مجرد و متأهل با توجه به سطح معناداری ۰/۵۷۳ (بیشتر از ۰/۰۵) تفاوتی وجود ندارد.

جدول ۷. بررسی تفاوت تاثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن بر اساس وضعیت

آمارهای توصیفی		آزمون لون		آزمون T		وضعیت تاهل	شاخص‌ها
N	میانگین	انحراف معیار	آمار F	سطح معنی دار	آماره T		
۲۳	۳/۷۷	۰/۶۱۴	۶/۸۴۷	۰/۰۰۹	-۲/۱۹۶	۲۳	بعد عینی
۳۴۶	۴/۰۶	۰/۴۳۰					متأهل
۲۳	۳/۸۲	۰/۷۱۲	۰/۰۰۴	۰/۹۴۸	-۰/۵۶۴	۳۶۷	بعد ذهنی
۳۴۶	۳/۹۱	۰/۶۹۵					متأهل
۲۳	۳/۷۹	۰/۶۱۲	۲/۲۵۶	۰/۱۳۴	-۲/۱۵۲	۳۶۷	تاثیر تحریم بر زندگی
۳۴۶	۴/۰۱	۰/۴۷۲					متأهل

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین نتایج این آزمون در دو گروه دارا و فاقد شغل دوم، با فرض عدم برابری واریانس‌ها و سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ در بعد ذهنی و کل کیفیت زندگی، بیانگر آن است که میان دو گروه روستاییان دارا و فاقد شغل دوم به لحاظ تاثیرپذیری کیفیت زندگی از تحریم‌های اقتصادی در بعد ذهنی کیفیت زندگی و به طور کلی کیفیت زندگی روستاییان تفاوت وجود دارد. به طوری که روستاییانی که جزء کسب و کار فعلی خود شغل دیگری دارند، از تحریم‌ها در بعد ذهنی و به طور کلی کیفیت زندگی تاثیر کمتری نسبت به افرادی که فاقد مهارت‌های شغلی متنوع هستند، پذیرفته‌اند. اما در میزان تاثیرپذیری از تحریم‌ها در بعد عینی کیفیت زندگی بین روستاییان در دو گروه مورد بررسی با توجه به سطح معناداری ۰/۲۴۳ (بیشتر از ۰/۰۵) تفاوتی وجود ندارد (جدول ۸).

جدول ۸. بررسی تفاوت میان داشتن شغل دوم و سطح تاثیرپذیری از تحریم

آمارهای توصیفی		آزمون لون		آزمون T برای برابری واریانس‌ها		شغل دوم	شاخص‌ها
N	میانگین	انحراف معیار	آمار F	سطح معنی دار	آماره T		
۱۱۱	۳/۹۹۶	۰/۴۸۳	۵/۷۱۲	۰/۰۱۷	-۱/۱۷۰	۱۸۹	بعد عینی
۲۵۸	۳/۰۵۸	۰/۴۳۱					خیر
۴۰۵	۳/۷۲۹	۰/۷۷۵	۵/۲۹۷	۰/۰۲۲	-۲/۹۲۵	۱۷۸	بعد ذهنی
۵۵۲	۳/۹۷۵	۰/۶۴۵					خیر

تاثیر تحریم	بله	۶۹۹	۳/۹۱۳	۰/۵۳۳	۹/۱۹۰	۰/۰۰۳	-۲/۰۵۳	۱۸۳	۰/۰۴۲
بر زندگی	خیر	۶۴۶	۴/۰۳۲	۰/۴۵۸					

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

به منظور بررسی تفاوت تاثیرگذاری تحریم های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن با سطح تحصیلاتی و کسب و کارهای مختلف از آزمون آنالیز واریانس استفاده شده است. به این منظور ابتدا کل تغییرات به دو مولفه تغییرات درون گروهی و تغییرات بین گروهی تقسیم شده و برای هر یک از این مولفه ها، مجموع مربعات، درجه آزادی و میانگین مربعات محاسبه گردیده است (جدول ۹). نتایج این آزمون با توجه به سطح معناداری بیانگر آن است که تفاوت معناداری بین تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن با سطح تحصیلاتی مختلف، وجود دارد. همچنین با توجه به نتایج آزمون لون فرض برابری واریانس ها پذیرفته می شود (جدول ۱۰). لذا به منظور مقایسه چندگانه با توجه به بالا بودن تعداد سطوح تحصیلی از آزمون Tukey استفاده شده است (جدول ۱۱). نتایج این جدول بیانگر آن است که تفاوت معناداری بین تاثیرگذاری تحریم ها بر کیفیت زندگی روستاییان با سطوح تحصیلی مختلف، در دو گروه، وجود دارد. بطوریکه روستاییان دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر از تحریم های اقتصادی کمترین تاثیر و روستاییان بی سواد بیشترین تاثیر را از تحریم های اقتصادی پذیرفته اند. همچنین می توان بیان نمود که در کلیه سطوح تحصیلی، میانگین میزان تاثیر تحریم ها بر کیفیت زندگی روستاییان در بعد عینی بیشتر از بعد ذهنی می باشد.

جدول ۹. مقایسه میانگین میزان تاثیرپذیری ابعاد کیفیت زندگی روستاییان از تحریم با سطوح تحصیلی مختلف

شاخص	واریانس	جمع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F آماره	سطح معناداری
بعد عینی	بین گروهی	۲/۱۷۳	۵	۰/۴۳۵	۲/۲۰۵	۰/۰۵۳
	درون گروهی	۷۱/۵۴۴	۳۶۳	۰/۱۹۷		
	مجموع	۷۳/۷۱۷	۳۶۸			
بعد ذهنی	بین گروهی	۵/۷۲۲	۵	۱/۱۴۴	۲/۴۱۵	۰/۰۳۶
	درون گروهی	۱۷۱/۹۹۹	۳۶۳	۰/۴۷۴		
	مجموع	۱۷۷/۷۲۱	۳۶۸			
کیفیت زندگی	بین گروهی	۲/۶۷۰	۵	۰/۵۳۴	۲/۳۲۲	۰/۰۴۳
	درون گروهی	۸۳/۴۸۲	۳۶۳	۰/۲۳۰		
	مجموع	۸۶/۱۵۱	۳۶۸			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۱۰. نتایج آزمون لون

شاخص	آزمون لون	df۱	df۲	میزان معناداری
بعد عینی	۱/۲۲۴	۵	۳۶۳	۰/۲۹۷
بعد ذهنی	۰/۶۹۴	۵	۳۶۳	۰/۶۲۸
تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی	۱/۳۸۸	۵	۳۶۳	۰/۲۲۸

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۱۱. تفاوت میانگین اثر تحریم بر کیفیت زندگی روستاییان با سطوح تحصیلی مختلف بر اساس آزمون توکی

رتبه	N	تأثیر تحریم بر کیفیت زندگی			بعد ذهنی			بعد عینی		
		گروه دوم	گروه اول	تحصیلات	گروه دوم	گروه اول	تحصیلات	گروه دوم	گروه اول	تحصیلات
۶	۳۷		۳/۸۲	لیسانس		۳/۶۴	لیسانس		۳/۹۰	لیسانس
۵	۱۴۴	۳/۹۵	۳/۹۵	دیپلم	۳/۷۵	۳/۷۵	دیپلم	۴/۰۱	۴/۰۱	دیپلم
۴	۵۶	۳/۹۹	۳/۹۹	ابتدایی	۳/۸۹	۳/۸۹	ابتدایی	۴/۰۴	۴/۰۴	ابتدایی
۳	۱۰۶	۴/۰۴	۴/۰۴	راهنمایی	۳/۹۵	۳/۹۵	راهنمایی	۴/۰۸	۴/۰۸	راهنمایی
۲	۱۲	۴/۰۴	۴/۰۴	فوق دیپلم	۳/۹۷	۳/۹۷	فوق دیپلم	۴/۱۱	۴/۱۱	فوق دیپلم
۱	۱۴	۴/۲۸		بی سواد	۴/۱۹		بی سواد	۴/۳۳		بی سواد
جمع	۳۶۹	۰/۰۹۷	۰/۵۲۱	معناداری	۰/۱۷۳	۰/۴۹۳	معناداری	۰/۰۸۶	۰/۵۲۲	معناداری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

اما نتایج این آزمون در شاخص گروه‌های شغلی با توجه به سطح معناداری بیشتر از ۰/۰۵ بیانگر آن است که تفاوت تأثیرگذاری تحریم‌ها بر کیفیت زندگی روستاییان در بعد عینی و ذهنی و کیفیت زندگی به عنوان یک کل، در گروه‌های شغلی مختلف (کشاورزی، صنعت و خدمات)، معنادار نیست (جدول ۱۲)

جدول ۱۲. مقایسه میانگین میزان تأثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان از تحریم با مشاغل مختل

شاخص‌ها	واریانس	جمع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	آماره F	سطح معناداری
بعد عینی	بین گروهی	۰/۳۷۷	۲	۰/۱۸۹	۰/۹۴۲	۰/۳۹۱
	درون گروهی	۷۳/۳۳۹	۳۶۶	۰/۲۰۰		
	مجموع	۷۳/۷۱۷	۳۶۸			
بعد ذهنی	بین گروهی	۰/۳۸۹	۲	۰/۱۹۴	۰/۴۰۱	۰/۶۷۰
	درون گروهی	۱۷۷/۳۳۲	۳۶۶	۰/۴۸۵		
	مجموع	۱۷۷/۷۲۱	۳۶۸			
تأثیر تحریم بر کیفیت زندگی	بین گروهی	۰/۰۵۲	۲	۰/۰۲۶	۰/۱۱۱	۰/۸۹۵
	درون گروهی	۸۶/۰۹۹	۳۶۶	۰/۲۳۵		
	مجموع	۸۶/۱۵۱	۳۶۸			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین نتایج حاصل از بررسی میانگین پاسخ‌ها به هر یک از گویه‌های سنجش تأثیر تحریم بر شاخص‌های ابعاد کیفیت زندگی روستاییان (جدول ۱۳)، بیانگر آن است از نظر پاسخگویان در بعد عینی کیفیت زندگی، میزان تأثیر اعمال تحریم‌های اقتصادی بر گویه‌های کاهش بهره‌مندی از فناوری در کسب و کار، کاهش توانایی دریافت وام، کاهش میزان سلامت و بهداشت خانواده، کاهش دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی، افزایش پیش‌فروش محصولات و تولیدات به لحاظ نیازمندی، خودکفایی در کسب و کار، در سطح بیشتر از متوسط و در گویه‌های محدودیت دسترسی به تجهیزات و نهاده‌های باکیفیت، کاهش توانایی ایجاد کسب و کار جدید، کاهش سطح نقد شوندگی فروش‌ها، افزایش فرسودگی جسمی، کاهش مصرف مواد پروتئینی در برنامه غذایی هفتگی و ضرورت کار زنان در خارج از خانه در سطح نزدیک به زیاد و سایر گویه‌ها در سطح زیاد می‌باشد. که این مسئله بیانگر تأثیرپذیری زیاد هر یک از گویه‌ها مطرح شده از تحریم‌ها و در نهایت برجای گذاشتن تأثیرات منفی بر فعالیت و اشتغال، سطح درآمد، قدرت خرید، توانایی پس‌انداز و تامین نیازهای اساسی خانوار، رفاه اقتصادی، بهداشت و سلامت و کیفیت مسکن

روستاییان مورد مطالعه، می‌باشد. همچنین بیشترین تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر گویه افزایش هزینه‌های خانواده‌ها (۴/۵۴۵) و کمترین تأثیر آن بر گویه‌های خودکفایی در کسب و کار (۳/۳۱۰) و افزایش پیش‌فروش محصولات و تولیدات به لحاظ نیازمندی (۳/۴۱۷) می‌باشد. در بعد ذهنی نیز میزان تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر گویه‌های مورد مطالعه در سطح زیاد و بیشتر از متوسط می‌باشد و بیشترین تأثیر منفی تحریم‌های اقتصادی بر انگیزه ازدواج جوانان روستایی (۴/۵۷) و سطح رضایت روستاییان از درآمد (۴/۲۲) و کمترین تأثیر بر گویه «کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا» می‌باشد.

جدول ۱۳. میانگین پاسخ‌های روستاییان به گویه‌های سنجش تأثیر تحریم بر بعد عینی و ذهنی کیفیت زندگی

بعد		بعد عینی کیفیت زندگی روستاییان		بعد	
شاخص	گویه	میانگین	شاخص	گویه	میانگین
تأثیر تحریم بر فعالیت اشتغال	کاهش توانایی ایجاد کسب و کار جدید	۳/۹۶۲	تأثیر تحریم بر قدرت خرید خانوار روستایی	کاهش توانایی خرید مسکن	۴/۴۵۸
	افزایش سطح آسیب‌پذیری شغلی	۴/۰۲۴		کاهش توان خرید به موقع نهاده‌ها	۴/۱۱۷
	کاهش رشد تولید و فروش	۴/۰۰۰		تجهیزات کشاورزی	۴/۴۸۸
	محدودیت دسترسی به تجهیزات و نهاده‌های باکیفیت	۳/۹۹۵		کاهش توانایی خرید خودرو	۴/۲۹۰
	کاهش بهره‌مندی از فناوری در کسب و کار	۳/۵۸۰		افزایش هزینه‌های خانواده	۴/۵۴۵
	حادثه شدن معضل واسطه‌گری و دلالتی	۴/۰۴۳		افزایش قیمت زمین و اجاره بها	۴/۴۲۳
	افزایش هزینه‌های تولید در بخش کشاورزی	۴/۰۶۵		عدم کفایت پس‌انداز برای فرزندان	۴/۴۸۵
	افزایش هزینه‌های تولید در بخش تولیدات دامی	۴/۰۴۳		عدم کفایت پس‌انداز برای حمایت از فرزندان	۴/۴۸۵
	ضرورت کار زنان در خارج از خانه	۳/۸۹۷		کاهش پس‌انداز برای مواجهه با پیش‌آمدهای ناگهانی	۴/۳۷۱
	گرایش به داشتن شغل دوم	۴/۱۴۴		تأثیر تحریم بر توانایی تامین نیازهای اساسی خانوار	کاهش توان خرید وسایل ضروری و اولیه زندگی
خودکفایی در کسب و کار	۳/۳۱۰	کاهش توانایی تامین هزینه تحصیل فرزندان	۴/۰۶۲		
کاهش ظرفیت متنوع‌سازی منابع درآمدی	۴/۱۰۰	افزایش هزینه‌های خدمات آموزشی کودکان	۴/۰۱۴		
کاهش ثبات درآمدی	۴/۱۶۳	کاهش توانایی خرید پوشاک مناسب	۴/۱۳۶		
افزایش پیش‌فروش محصولات و تولیدات به لحاظ نیازمندی	۳/۴۱۷	کاهش توانایی تامین مواد غذایی	۴/۰۵۱		
کاهش توانایی دریافت وام	۳/۵۵۶	کاهش مصرف پروتئینی در برنامه غذایی هفتگی	۳/۹۰۵		
کاهش توانایی بازپرداخت اقساط	۴/۱۵۴	کاهش سبزیجات و میوه در برنامه غذایی هفتگی	۳/۵۴۵		
مشکل در فروش و بازاریابی محصولات تولیدی	۴/۲۹۵	تأثیر تحریم بر کیفیت مسکن	کاهش توانایی خانوار در زمینه نوسازی مسکن		۴/۳۳۹
کاهش سطح نقدشوندگی فروش‌ها	۳/۹۴۹		کاهش توانایی استفاده از مصالح مقاوم و مناسب		۴/۲۰۶

تاثیر تحریم بر رفاه اقتصادی		تاثیر تحریم بر بهداشت و سلامت		تاثیر تحریم بر رضایت شغلی		تاثیر تحریم بر رضایت از زندگی		تاثیر تحریم بر احساس بهبود امید به سطح تحریم در آینده	
کاهش توانایی تهیه کالاهای غیر اساسی خانوار	۴/۱۲۷	کاهش دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی	۳/۵۳۹	کاهش رضایت از شغل	۳/۸۰۲	کاهش رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۳۳
کاهش توانایی تعویض وسایل فرسوده منزل	۴/۴۲۸	افزایش هزینه‌های خدمات بهداشتی و درمانی	۴/۰۹۵	کاهش امنیت شغلی	۴/۰۳۳	کاهش احساس بر خورداری فرصت‌های برابر اقتصادی	۳/۸۲۹	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۳/۹۴۰
کاهش توانایی بیمه کردن خانواده و کسب و کار	۴/۱۶۵	کاهش میزان سلامت و بهداشت خانواده	۳/۵۴۲	کاهش و یا سلب انگیزه تولید	۳/۶۸۸	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۱۱
تاثیر تحریم بر احساس بهبود امید به سطح تحریم در آینده		تاثیر تحریم بر رضایت شغلی		تاثیر تحریم بر رضایت از زندگی		تاثیر تحریم بر رضایت از زندگی		تاثیر تحریم بر رضایت از زندگی	
کاهش احساس شادی و رضایت خاطر	۳/۹۸۶	افزایش فرسودگی جسمی	۳/۹۴۳	کاهش حس تعلق مکانی و تمایل به مهاجرت	۳/۴۸۵	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
کاهش احساس خوشبختی	۳/۶۷۸	کاهش رضایت شغلی	۴/۰۳۳	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
کاهش برخورداری از آرامش روحی و روانی	۳/۹۲۱	کاهش رضایت شغلی	۴/۰۳۳	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
ایجاد شرایط اضطراب آور در زندگی	۴/۰۱۴	افزایش استرس شغلی	۴/۰۳۰	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
احساس خستگی و نداشتن فرصت استراحت	۳/۹۸۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
بروز تنش‌های خانوادگی	۳/۴۴۲	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
کاهش امید به زندگی بهتر	۴/۰۳۳	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
کاهش احساس پیشرفت و بهتر شدن	۳/۹۴۰	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
کاهش امیدواری به شرایط بهتر اقتصادی در آینده	۴/۰۱۱	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲
نگاه منفی به آثار و پیامدهای بحران‌های اقتصادی	۴/۰۹۲	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا	۳/۳۴۴	کاهش انگیزه ازدواج جوانان	۴/۵۷۵	کاهش امید به سطح تحریم در آینده	۴/۰۹۲

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان در ابعاد عینی و ذهنی

به منظور بررسی تفاوت میزان تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر گویه‌ها و شاخص‌های سنجش تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی روستاییان و ابعاد آن، با توجه به نرمال بودن شاخصهای مورد مطالعه و سازه کیفیت زندگی، با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای، میانگین پاسخ‌ها به هریک از گویه‌های مطرح شد با مقدار مفروض یا میانه نظری (۳) مقایسه گردیده است.

نتایج این آزمون در بعد عینی کیفیت زندگی (جدول ۱۴) با توجه به سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ (Sig = ۰/۰۰) و همچنین با توجه به آنکه حد بالا و پایین تمام متغیرها مثبت می‌باشد، بیانگر آن است که میانگین جامعه در سازه تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی روستاییان و شاخص‌های آن، بیشتر از مقدار مفروض (۳) حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای می‌باشد. بر این اساس می‌توان بیان نمود که اعمال تحریم‌های اقتصادی، با تاثیرگذاری بر جنبه‌های مختلف توان اقتصادی، سطح سلامت و کیفیت مسکن خانوارهای روستایی، توانسته است تاثیرات قابل توجهی بر بعد عینی کیفیت زندگی روستاییان برجای گذاشته و نقش بسزایی را در کاهش سطح کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه ایفا نماید. همچنین می‌توان بیان نمود که به ترتیب بیشترین میزان تاثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی بر بعد عینی کیفیت زندگی روستاییان مربوط به شاخص‌های توانایی پس‌انداز (۴/۴۳۰)، قدرت خرید (۴/۳۹۰)، کیفیت مسکن

(۴/۲۷۰)، سطح رفاه اقتصادی (۴/۲۴۰)، توانایی تامین نیازهای اساسی خانوار (۴/۰۰)، میزان درآمد (۳/۹۵۰)، فعالیت و اشتغال (۳/۸۶۰) و بهداشت و سلامت (۳/۷۸۰) می‌باشد. بر این اساس می‌توان بیان نمود که بیشترین تاثیر منفی تحریم‌ها در بعد عینی، بر جنبه‌های اقتصادی کیفیت زندگی روستاییان می‌باشد.

جدول ۱۴. ارزیابی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان در بعد عینی

میانگین = ۳								شاخص‌ها
میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	میزان معناداری	اختلاف میانگین	سطح احتمال ۹۵٪ حداقل حداکثر		
۳/۸۶۰	۰/۵۴۱	۳۰/۴۸۵	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۸۵۹	۰/۸۰۳	فعالیت و اشتغال	
۳/۹۵۰	۰/۶۵۹	۲۷/۶۱۸	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۹۴۸	۰/۸۸۰	درآمد	
۴/۳۹۰	۰/۴۷۲	۵۶/۴۶۳	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۳۸۷	۱/۳۳۸	قدرت خرید	
۴/۴۳۰	۰/۶۶۷	۴۱/۱۱۵	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۴۲۸	۱/۳۶۰	پس انداز	
۴/۰۰۰	۰/۶۷۲	۲۸/۶۲۷	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۰۰۱	۰/۹۳۲	توانایی تامین نیازهای اساسی خانوار	
۴/۲۴۰	۰/۶۴۱	۳۷/۱۴۹	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۲۴۰	۱/۱۷۵	رفاه اقتصادی	
۳/۷۸۰	۰/۷۱۶	۲۰/۹۲۷	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۷۸۰	۰/۷۰۷	بهداشت و سلامت	
۴/۲۷۰	۰/۷۶۰	۳۲/۱۷۳	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۲۷۲	۱/۱۹۵	کیفیت مسکن	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین نتایج جدول (۱۵) با توجه به سطح معناداری کمتر از $0/05$ ($sig = 0/00$) و با توجه به آنکه حد بالا و پایین تمام متغیرها مثبت می‌باشد، بیانگر آن است که میانگین جامعه در سازه تاثیر تحریم بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان و شاخص‌های آن، بیشتر از مقدار مفروض ($3 =$ حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای) می‌باشد. به این معنا که میزان تاثیر گذاری تحریم‌ها بر شاخص‌های سنجش بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان بیشتر از متوسط و در سطح زیاد می‌باشد. که این مسئله بیانگر آن است که اعمال تحریم‌های اقتصادی بر احساس بهزیستی (با میانگین $3/840$)، رضایت شغلی (میانگین $3/96$)، امید به آینده (میانگین $4/02$) و رضایت روستاییان از زندگی با میانگین $3/81$ و به طور کلی بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه تاثیرات منفی بسیاری، برجای گذاشته و نقش بسزایی را در کاهش سطح کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه ایفا نموده است. همچنین می‌توان بیان نمود که به ترتیب بیشترین میزان تاثیر گذاری تحریم‌های اقتصادی بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان مربوط به شاخص‌های امید به آینده، رضایت شغلی، بهزیستی و رضایت از زندگی می‌باشد.

جدول ۱۵. ارزیابی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان در بعد ذهنی

میانگین = ۳								شاخص‌ها
میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	میزان معناداری	اختلاف میانگین	سطح احتمال ۹۵٪ حداقل حداکثر		
۳/۸۴۰	۰/۸۱۶	۲۰/۱۷۴	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۸۳۷	۰/۷۵۶	بهزیستی	
۳/۹۶	۰/۷۸۲	۲۲/۴۹۸	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۹۵۶	۰/۸۷۳	رضایت شغلی	

۱/۰۹۹	۰/۹۳۹	۱/۰۱۹	۰/۰۰۰	۳۶۸	۲۵/۰۲۶	۰/۸۱۷	۴/۰۲	امید به آینده
۰/۸۹۲	۰/۷۲۵	۰/۸۰۸	۰/۰۰۰	۳۶۸	۱۹/۰۰۹	۰/۴۴۸	۳/۸۱	رضایت از زندگی
۰/۹۷۲	۰/۸۳۰	۰/۹۰۱	۰/۰۰۰	۳۶۸	۲۴/۸۹۸	۰/۶۹۵	۳/۹۰۰	بعد ذهنی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین نتایج جدول (۱۶) بیانگر آن است که میانگین متغیر تاثیر تحریم بر بعد ذهنی (۳/۹۰۰) و عینی (۴/۰۴) و کل کیفیت زندگی روستاییان در جامعه مورد مطالعه به طور معناداری بیشتر از مقدار میانه نظری (۳= حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه ای) است. لذا می‌توان بیان نمود که به طور کلی تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی ساکنان روستاهای مورد مطالعه تاثیرات منفی بسیاری برجای گذاشته است. همچنین با توجه به مقادیر میانگین‌ها می‌توان بیان نمود که بعد عینی کیفیت زندگی روستاییان به نسبت بعد ذهنی، تاثیر بیشتری از تحریم‌های اقتصادی پذیرفته است.

جدول ۱۵. ارزیابی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان در بعد ذهنی

میانگین=۳								
شاخص‌ها		میانگین	انحراف معیار	آماره t	درجه آزادی	میزان معناداری	اختلاف میانگین	سطح احتمال ۹۵٪ حداقل حداکثر
بعد عینی		۴/۰۴	۰/۷۹۷	۴۴/۶۰۰	۳۶۸	۰/۰۰۰	۱/۰۳۹	۰/۹۹۳ ۱/۰۸۵
بعد ذهنی		۳/۹۰۰	۰/۶۹۵	۲۴/۸۹۸	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۹۰۱	۰/۸۳۰ ۰/۹۷۲
تاثیر تحریم بر کیفیت زندگی		۴/۰۰۰	۰/۴۸۴	۳۹/۵۴۴	۳۶۸	۰/۰۰۰	۰/۹۹۶	۰/۹۴۷ ۱/۰۴۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

همچنین به منظور بررسی تفاوت میزان اثر تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان، به تفکیک روستاهای مورد مطالعه، از مدل ψ^2 (شاخص انتخاب ارجحیت) جهت اولویت بندی روستاها استفاده شده است. به این منظور ابتدا ماتریس تصمیم بر اساس داده‌های پرسشنامه تشکیل شده است. سپس ماتریس تصمیم با استفاده از روش خطی، بهنجار شده و برای داده‌های نرمال شده ارزش میانگین و ارزش اولویت تغییر محاسبه گردیده است، سپس در جدول (۱۷) انحراف مقدار معیار و ارزش اولویت کل محاسبه شده و در نهایت برای هر گزینه مقدار ψ^2 محاسبه (ضرب وزن هر معیار در مقدار ماتریس تصمیم نهایی و محاسبه مجموع مقادیر موزون) و گزینه‌ها به شیوه نزولی رتبه بندی شده است (جدول ۱۸). نتایج این مدل بیانگر آن است که میزان تاثیرپذیری روستاییان ساکن در روستاهای مختلف با یکدیگر تفاوت دارد بطوریکه کیفیت زندگی ساکنان روستای تربقان بیشترین تاثیر و ساکنان روستای جردوی کمترین تاثیر را از تحریم‌های اقتصادی پذیرفته است.

جدول ۱۷. میزان انحراف در مقدار معیار و وزن نهایی شاخص های مورد مطالعه

شاخص ها	فعالیت و اشتغال	درآمد	قدرت خرید	پس انداز	تامین نیازهای اساسی	رفاه اقتصادی	بهداشت و سلامت	کیفیت مسکن	بهره‌یستی	رضایت شغلی	امید به آینده	رضایت از زندگی
انحراف												
درمقدار	۰/۹۴۹	۰/۹۶۲	۰/۹۸۱	۰/۹۲۹	۰/۹۵۱	۰/۹۷۲	۰/۹۲۹	۰/۹۶۴	۰/۹۴۰	۰/۹۳۲	۰/۹۴۴	۰/۹۳۶
معیار												
وزن نهایی	۰/۰۸۳	۰/۰۹۲	۰/۱۰۴	۰/۱۰۹	۰/۱۲۶	۰/۱۴۷	۰/۱۶۵	۰/۲۰۴	۰/۲۵۱	۰/۳۳۱	۰/۵۰۲	۱/۰۰۰

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

جدول ۱۸. میزان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه از تحریم بر اساس مدل Psi

روستا	فعالیت و اشتغال	درآمد	قدرت خرید	پس انداز	تامین نیازهای اساسی	رفاه اقتصادی	بهداشت و سلامت	کیفیت مسکن	بهره‌یستی	رضایت شغلی	امید به آینده	رضایت از زندگی	Psi	رتبه
جردوی	۰/۰۶۴	۰/۰۷۱	۰/۰۸۹	۰/۰۸۷	۰/۰۹۳	۰/۱۱۹	۰/۱۱۸	۰/۱۷۶	۰/۱۸۹	۰/۲۴۶	۰/۳۹۹	۰/۷۶۵	۲/۴۱۶	۱۳
تربقان	۰/۰۸۳	۰/۰۹۲	۰/۰۹۹	۰/۱۰۸	۰/۱۲۱	۰/۱۴۷	۰/۱۶۵	۰/۲۰۴	۰/۲۴۲	۰/۳۳۱	۰/۵۰۲	۱/۰۰۰	۳/۰۹۵	۱
فرح آباد	۰/۰۷۰	۰/۰۷۴	۰/۱۰۰	۰/۱۰۶	۰/۱۰۹	۰/۱۳۶	۰/۱۵۵	۰/۱۹۸	۰/۱۹۶	۰/۲۶۰	۰/۳۸۹	۰/۷۴۱	۲/۵۳۴	۱۲
رزق آباد	۰/۰۸۲	۰/۰۸۵	۰/۱۰۲	۰/۱۰۷	۰/۱۱۹	۰/۱۴۲	۰/۱۶۳	۰/۱۹۳	۰/۲۳۴	۰/۳۱۷	۰/۴۸۷	۰/۹۰۵	۲/۹۳۴	۳
فدافن	۰/۰۷۵	۰/۰۸۳	۰/۰۹۷	۰/۱۰۲	۰/۱۱۷	۰/۱۳۸	۰/۱۴۹	۰/۱۸۶	۰/۲۲۳	۰/۳۰۸	۰/۴۶۴	۰/۸۱۶	۲/۷۶۰	۹
فروتنه	۰/۰۸۰	۰/۰۸۶	۰/۱۰۱	۰/۱۰۹	۰/۱۱۹	۰/۱۴۰	۰/۱۶۰	۰/۱۸۵	۰/۲۳۵	۰/۳۰۵	۰/۴۶۰	۰/۸۷۵	۲/۸۵۴	۴
قوژد	۰/۰۷۸	۰/۰۸۲	۰/۰۹۸	۰/۱۰۵	۰/۱۱۹	۰/۱۳۷	۰/۱۵۷	۰/۱۸۳	۰/۲۳۰	۰/۳۰۱	۰/۴۶۳	۰/۸۶۴	۲/۸۱۶	۷
ممرآباد	۰/۰۷۸	۰/۰۸۵	۰/۰۹۹	۰/۱۰۴	۰/۱۱۴	۰/۱۳۲	۰/۱۴۱	۰/۱۷۹	۰/۲۰۴	۰/۲۶۷	۰/۴۵۲	۰/۸۶۷	۲/۷۲۱	۱۰
محمدیه	۰/۰۸۲	۰/۰۸۲	۰/۱۰۳	۰/۱۰۴	۰/۱۰۸	۰/۱۳۴	۰/۱۴۶	۰/۱۸۱	۰/۲۱۸	۰/۲۹۵	۰/۴۵۴	۰/۷۹۷	۲/۷۰۳	۱۱
سرحوضک	۰/۰۷۸	۰/۰۸۳	۰/۰۹۴	۰/۰۸۲	۰/۱۱۳	۰/۱۳۷	۰/۱۵۴	۰/۱۶۲	۰/۲۲۴	۰/۲۹۰	۰/۴۲۴	۰/۹۲۶	۲/۷۶۷	۸
زنده جان	۰/۰۸۰	۰/۰۸۳	۰/۱۰۳	۰/۱۰۱	۰/۱۲۶	۰/۱۳۳	۰/۱۶۴	۰/۱۹۲	۰/۲۵۱	۰/۳۲۲	۰/۵۰۰	۰/۹۵۶	۳/۰۱۱	۲
کسرنه	۰/۰۸۱	۰/۰۸۰	۰/۱۰۴	۰/۱۰۹	۰/۱۱۵	۰/۱۴۳	۰/۱۶۲	۰/۱۹۸	۰/۲۲۵	۰/۲۸۰	۰/۴۶۳	۰/۸۷۵	۲/۸۳۵	۵
مغان	۰/۰۸۰	۰/۰۸۲	۰/۱۰۳	۰/۱۰۹	۰/۱۱۹	۰/۱۴۴	۰/۱۵۸	۰/۱۸۷	۰/۲۳۰	۰/۲۹۹	۰/۴۶۶	۰/۸۶۰	۲/۸۱۸	۶

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۰

با توجه به نتایج حاصل از مشاهدات میدانی صورت گرفته و از طرفی دیگر نتایج حاصل از بررسی تفاوت تاثیرگذاری تحریم های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان بر اساس ویژگیهای فردی پاسخگویان، می توان بیان نمود که تفاوت موجود در میزان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان از تحریم های اقتصادی، ناشی از تفاوت در میزان تاب آوری ساکنان روستاهای مختلف در برابر تاثیرات منفی تحریم های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان می باشد. بطوریکه بر اساس نتایج حاصل از یافته های پژوهش، افراد ساکن در روستاهایی که در آن فرصتهای شغلی متنوعی وجود دارد و روستاییان امکان و فرصت داشتن شغل دوم را در کنار شغل اصلی

خود دارند، تاب آوری بیشتری در مقایسه با سایر روستاییان دارند. همچنین نتایج حاصل از آزمون همبستگی میان میزان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان بر اساس مدل PSI و عوامل فضایی نشان می‌دهد که تنها در عامل فاصله تا مرکز شهرستان با میزان تاثیرپذیری، با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۹ و آماره آزمون ۰/۶۸۷- رابطه ای معکوس با شدتی قوی وجود دارد (جدول ۱۹). بر این اساس و با توجه به نتایج حاصل از مطالعات میدانی می‌توان بیان نمود که ساکنان روستاهایی که از مرکز شهر فاصله بیشتری دارند، مانند روستاهای جردوی، فرح آباد، محمدیه و ممرآباد بدلیل عدم ورود عناصر فرهنگی شهری در شیوه زندگی روستاییان و قناعت و ساده زیستی آنان و خودکفایی در تولید برخی از مایحتاج اولیه زندگی، تاب آوری بیشتری در برابر تاثیرات منفی تحریم بر کیفیت زندگی دارند.

جدول ۱۹. همبستگی میان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان از تحریم بر اساس مدل PSI و عوامل فضایی

سن	درآمد	فاصله تا جاده اصلی	فاصله تا مرکز شهرستان	برخورداری از خدمات	جمعیت	همبستگی پیرسون
-۰/۰۷۸	-۰/۴۲۶	-۰/۳۰۰	۰/۶۸۷-*** ^۱	۰/۱۸۰	۰/۲۰۴	آماره آزمون
۰/۸۰۰	۰/۱۴۷	۰/۳۲۰	۰/۰۰۹	۰/۵۵۷	۰/۵۰۴	سطح معناداری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰

نتیجه گیری

ارتقاء و توسعه کیفیت زندگی روستاییان به عنوان عاملی در جهت افزایش رفاه، کاهش نابرابری‌های روستا-شهری و دستیابی به توسعه پایدار روستایی، از اهمیت بسزایی برخوردار است. این درحالی است که اعمال تحریم‌های اقتصادی و نیز گسترش دامنه موضوعی و کشورهای اعمال کننده آن، در چند سال اخیر، نه تنها اقتصاد ملی بلکه در سطح خرد، فعالیت‌های اقتصادی و رفاه ساکنان نواحی شهری و روستایی را تحت تاثیر قرار داده و آنان را از حق برخورداری از زندگی رضایت بخش محروم ساخته است. از این رو پژوهش حاضر با هدف، بررسی و تحلیل تاثیر تحریم‌های اقتصادی جدید بر کیفیت زندگی روستاییان، صورت گرفته است. یافته‌های این پژوهش با توجه به نتایج آزمون T تک نمونه ای و سطح معناداری ۰،۰۰ و مثبت بودن مقدار حداقل و حداکثر در تمامی گویه‌ها و شاخص‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که اعمال تحریم‌های اقتصادی بر ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی روستاییان، تاثیرات منفی و قابل توجهی بر جای گذاشته است. به طوری که مقادیر میانگین‌ها در سطح گویه نشان می‌دهد که، بیشترین تاثیر منفی تحریم‌های اقتصادی در بعد ذهنی بر گویه‌های، کاهش انگیزه ازدواج جوانان روستایی و کاهش سطح رضایت روستاییان از درآمد و کمترین تاثیر بر گویه کاهش احساس رضایت از زندگی در روستا و در سطح شاخص به ترتیب بیشترین و کمترین تاثیر تحریم‌ها مربوط به شاخص‌های امید به آینده و رضایت از زندگی می‌باشد. همچنین در بعد عینی بیشترین تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر گویه افزایش هزینه‌های خانواده و کمترین تاثیر آن بر گویه‌های خودکفایی در کسب و کار و افزایش پیش فروش محصولات و تولیدات به لحاظ نیازمندی و در سطح شاخص به بیشترین تاثیر تحریم‌ها مربوط به شاخص‌های توانایی پس انداز و قدرت خرید و کمترین تاثیر بر شاخص بهداشت و سلامت روستاییان می‌باشد. بر این اساس می‌توان بیان نمود که به طور کلی، اعمال تحریم‌های اقتصادی تاثیرات قابل توجهی بر ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی روستاییان برجای گذاشته و نقش بسزایی را در کاهش سطح کیفیت زندگی روستاییان مورد مطالعه ایفا می‌نماید. این نتایج منطبق با یافته‌های رجیبی و همکاران، ۱۳۹۲، رضائیان و شریفی، ۱۳۹۲، مرزبان و استادزاد، ۱۳۹۴، عمران‌ی و همکاران،

۱. همبستگی در سطح ۰،۰۱ معنادار است.

۱۳۹۵، خادمی و همکاران، Kwaku Afesorgbor and Mahadevan, 2016; O'Driscoll, 2017; Klomp, 2019 می‌باشد. همچنین به منظور بررسی تفاوت میزان اثر تحریم‌های اقتصادی بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان، به تفکیک روستاهای مورد مطالعه از مدل تصمیم‌گیری چند معیاره PSI جهت اولویت‌بندی روستاها استفاده شده است. نتایج این مدل نشان می‌دهد که میزان اثر گذاری تحریم‌ها بر بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان ساکن در نواحی روستایی مختلف با یکدیگر متفاوت است. به طوری که بعد ذهنی کیفیت زندگی روستاییان ساکن در روستای تربقان با سطح تاثیرپذیری ۳/۰۹۵ و روستای جردوی با سطح تاثیرپذیری ۲/۴۱۶ به ترتیب بالاترین و کمترین میزان تاثیر را از تحریم‌های اقتصادی پذیرفته است. با توجه به نتایج حاصل از مطالعات میدانی و نتایج آزمون همبستگی میان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان از تحریم و عوامل فضایی، با توجه به سطح معناداری بیشتر از ۰,۰۵ در تمامی عوامل مورد آزمون به جز عامل فاصله از مرکز شهرستان (Sig = ۰/۰۰۹)، می‌توان علت تفاوت در میزان تاثیرپذیری کیفیت زندگی روستاییان از تحریم‌های اقتصادی را، تفاوت در فاصله روستا تا مرکز شهرستان و نیز تفاوت در میزان تاب‌آوری ساکنان روستاها در برابر تأثیرات منفی ناشی از تحریم‌ها دانست. لذا با توجه به نتایج حاصل از پژوهش صورت گرفته که بیانگر، تاثیرپذیری بسیار زیاد ابعاد کیفیت زندگی روستاییان به ویژه بعد عینی و جنبه‌های اقتصادی آن، از تحریم‌های اقتصادی می‌باشد. راهکارهای ذیل در جهت کاهش میزان اثر منفی تحریم‌های اقتصادی بر کیفیت زندگی روستاییان، پیشنهاد می‌گردد: مصون‌سازی و ایجاد چتر حمایتی برای کسب و کارهای روستایی از طریق؛ خرید تضمینی محصولات کشاورزی و دامی، ایجاد و گسترش بازار فروش کالاهای تولیدی صنایع روستایی از جمله قالیبافی، فراهم آوردن بسترهای توسعه کشاورزی چند کارکردی، اشتغالزایی و متنوع ساختن اقتصاد روستایی و ... ارائه یارانه در رابطه با حامل‌های انرژی به روستاییان، در شرایط تحریم به منظور کاهش هزینه‌های زندگی و هزینه‌های اولیه کسب و کارهای روستایی از جمله سالن‌ها پرورش فرآورده‌های کشاورزی و پرورش دام و طیور. حمایت مالی و بانکی و ارائه تسهیلات کم بهره به روستاییان (پیرامون بهسازی و مقاوم‌سازی مسکن روستایی) و کارآفرینان روستایی و همچنین کاهش بروکراسی اداری فرآیند دریافت وام، در شرایط تحریم. تهیه نهاده‌های کشاورزی و خوراک دام مورد نیاز کشاورزان و دامداران توسط جهاد کشاورزی و نظارت بر بازار خرید و فروش نهاده‌ها، تک‌نرخ نمودن نرخ ارز و تخصیص یارانه به نهاده‌های دامی تقویت سازمان تعاونی روستایی با توجه به نقش و اهمیت تعاون روستایی در خرید و تهیه نهاده‌های کشاورزی و خوراک دام و تامین بخشی از اعتبارات و وام‌های مورد نیاز کشاورزان برای توسعه کسب و کار برگزاری کلاس‌های فنی و حرفه‌ای در جهت آموزش و ترویج کارآفرینی به منظور خروج اقتصاد روستایی از اقتصاد تک محصولی و نیز افزایش سطح علمی و آگاهی و آشنایی کشاورزان با تکنولوژی‌های نوین.

منابع

- باقری، محسن، مهدوی، سهیلا، شریف نژاد، مریم، (۱۳۹۳)، بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر عملکرد عوامل داخلی در صنایع کوچک و متوسط استان لرستان طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱، فصلنامه مدیریت بهره‌وری، سال هشتم، شماره ۲۹، ۸۱-۶۱.
- بدری، سید علی، رضوانی، محمد رضا، فرنجیک، مجید، (۱۳۹۲)، سنجش شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی، دهستان جعفریای جنوبی شهرستان ترکمن، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۴، پیاپی ۵۰، شماره ۲، ۷۴-۵۳.
- پورطاهری، مهدی، رکن‌الدین افتخاری، عبد‌الرضا، فتاحی، احد الله، (۱۳۹۰)، ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، مطالعه موردی، دهستان خاوه شمالی استان لرستان، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶، ۳۱-۱۳.

- حسینی، رضا، شمس، مجید، (۱۳۹۸)، سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری با رویکرد رضایت شهروندان، مطالعه موردی، بخش اشتهرینان، نشریه شباک، سال ۵، شماره ۲، پیاپی ۴۱، ۲۸-۱۷.
- حیدری، خلیل، (۱۳۹۷)، ارزیابی تاثیر تحریم‌های آمریکا بر امنیت غذایی خانوارهای ایرانی، فصلنامه تامین اجتماعی، دوره ۱۳، شماره ۴، پیاپی ۴۹، ۵۲-۳۵.
- خادمی، امیر حسین، رهنما، محمد رحیم، داوری، الهام، (۱۳۹۸)، بررسی آثار تحریم‌های هسته‌ای بر کیفیت زندگی شهروندان شهر آمل، فصل‌نامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، مقالات آماده انتشار، 10.22059/jhgr.2020.267762.1007798.
- خادمی، زهرا، صفایی، صفی‌الله، مرادی شهباز، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی، مطالعه موردی، زنان ۲۵ تا ۶۵ ساله شهر تهران، مجله جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۹، شماره پیاپی ۷۰، شماره ۲، ۱۶۸-۱۴۷.
- دانایی، علی، ولی شریعت پناهی، مجید، مهدوی، مسعود، (۱۳۹۷)، سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی، دهستان بهمئی گرمسیری جنوبی در شهرستان بهمئی از توابع استان کهگیلویه و بویر احمد، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۵۰، شماره ۳، ۷۴۷-۷۲۷.
- رجبی، اعظم، شیانی، ملیحه، شکوری، علی، (۱۳۹۲)، تاثیر تحریم اقتصادی بر رفاه اجتماعی مردم، مطالعه موردی شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- رضائیان جویباری، سعید، شریفی طرازکوهی، حسین، زمانی، سید قاسم، (۱۳۹۲)، تأثیر قواعد حقوق بین‌الملل بشر بر تحریم‌های اقتصادی با تأکید بر حق بر غذا و حق بر سلامت در پرتو گفتمان امنیت انسانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.
- زمانی، سید قاسم، زنگنه شهرکی، جعفر، (۱۳۹۲)، تحریم‌های بین‌المللی ناقض حقوق بشر: از چالش مشروعیت حقوقی تا مسئولیت بین‌المللی، فصلنامه راهبرد، سال ۲۲، شماره ۶۷، ۶۱-۳۳.
- زمانی، سید قاسم، غریب آبادی، کاظم، (۱۳۹۶)، تحریم‌ها به مثابه نقض تعهدات بین‌المللی دولت‌ها در زمینه حمایت از حقوق بشر، فصلنامه حقوق پزشکی، سال ۱۱، شماره ۴۰، ۱۳۵-۱۱۱.
- سجاسی قیداری، حمدالله، خوب، شادی، حسینی کهنوج، سید رضا، مرادی، کبریا، (۱۳۹۷)، اثرات تنوع بخشی اقتصاد روستایی بر تاب‌آوری معیشت روستاییان در دهستان رادکان شهرستان چناران، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هفتم، شماره دوم (پیاپی ۲۴)، ۷۰-۴۱.
- سجاسی قیداری، حمدالله، رومیانی، احمد، قاسمی، حمیدرضا، (۱۳۹۷)، تحلیل اثرات نوسازی کالبدی بر کیفیت زندگی روستایی، مطالعه موردی، بخش‌های طرقله و شاندیز، شهرستان بینالود، فصلنامه برنامه ریزی توسعه کالبدی، سال ۳، شماره ۷، پیاپی ۱۱، ۶۷-۵۳.
- سروش مهر، هما، موسی، اعظمی، موسی، یعقوبی، احمد، مهرگان، نادر، (۱۳۹۶)، ارزیابی کیفیت زندگی روستایی در ایران براساس منطق فازی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۱۷، شماره ۶۵، ۱۰۲-۶۹.
- طغیانی، مهدی، درخشان، مرتضی، (۱۳۹۳)، تحلیل عوامل تاثیرگذاری تحریم‌های اقتصادی بر ایران و راهکارهای مقابله با آن، فصلنامه راهبرد، سال ۲۳، شماره ۷۳، ۱۴۶-۱۱۵.
- عمرانی، نسرین، پناهی، حسین، بهشتی، محمد باقر، (۱۳۹۵)، بررسی تاثیر تحریم‌های اقتصادی بر رفاه اجتماعی استان‌های ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، مدیریت و بازرگانی، دانشگاه تبریز.
- عنابستانی، علی اکبر، روستا، مجتبی، محمدی، سید عبدالرضا، رفیعیان، سجاد، (۱۳۹۴)، تحلیل عوامل موثر بر کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی، مطالعه موردی، بخش سیمکان شهرستان جهرم، فصلنامه برنامه ریزی منطقه‌ای، سال ۵، شماره ۱۸، ۱۰۰-۸۵.
- غفاری، غلامرضا، کریمی، علیرضا، نوذری، حمزه، (۱۳۹۱)، روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دوره ۱، شماره ۳، ۱۳۴-۱۰۷.

فرجی سبکبار، حسنعلی، صادقلو، طاهره، سجاسی قیداری، حمد الله، (۱۳۹۰)، سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی، مطالعه موردی دهستان آق بلاغ استان زنجان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره ۴، ۴۸-۲۷.

فرجی دیزجی، سجاد، جاریانی، فرزانه، نجارزاده، رضا، (۱۳۹۷)، تأثیر تحریم ها بر تجارت دوجانبه محصولات کشاورزی بین ایران و منطقه منا و کشورهای عضو اتحادیه اروپا، فصلنامه اقتصاد کشاورزی، دوره ۱۲، شماره ۲، ۶۹-۹۰.

فخاری، حسین، سلیمانی، داوود، دارایی، محمدرضا، (۱۳۹۲)، بررسی اثرات تحریم های اقتصادی بر عملکرد شرکت های دانش بنیان کشور، فصلنامه سیاست علم و فناوری، سال پنجم، شماره ۳، ۱۶-۱.

کشاورز، محمد محمدی، سلیمی، حسین، جعفر ولدانی، اصغر، (۱۳۹۰)، تحریم های بین المللی از نگاه مردم تهران، بررسی عوامل مرتبط با نگرش مردم تهران در باره تاثیر تحریم های بین المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۰، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی.

مبارکی، امید، (۱۳۹۵)، ارزیابی و سنجش شاخص های ذهنی کیفیت زندگی در شهر جدید سهند، فصلنامه جمعیت، سال ۲۳، شماره ۹۵ و ۹۶، ۱۲۳-۱۰۷.

مرزبان، حسین، استادزاد، حسین، (۱۳۹۴)، تاثیر تحریم های اقتصادی بر تولید و رفاه اجتماعی ایران: رهیافتی از الگوی رشد تعمیم یافته تصادفی، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، سال بیستم، شماره ۶۳، ۶۹-۳۷.

محمودی آذر، امین، هاشم پور، رحیم، مومن مرعشی، سید فواد، (۱۳۹۶)، تحلیلی بر تعامل کیفیت زندگی عینی و ذهنی بر مبنای دسترسی به خدمات عمومی در بافت تاریخی شهر ارومیه، مجله تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال ۱۷، شماره ۴۵، ۲۲۵-۲۰۷.

محمدی، سعدی، طیب نیا، سید هادی، تبا، بدریه، داودی، آزاده، (۱۳۹۶)، تحلیل اثرات اجرای طرح هادی روستایی در بهبود کیفیت زندگی روستاییان، مطالعه موردی، روستاهای بخش خاو و میرآباد شهرستان مریوان، فصلنامه مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، دوره ۱۲، شماره ۲، پیاپی ۳۹، ۴۱۱-۳۹۱.

مصطفوی، سید مهدی، قائمی اصل، مهدی، حسینی ابراهیم آباد، سید علی، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه علیت تحریم های اقتصادی، متغیرهای کلان اقتصادی و آلاینده های زیست محیطی در ایران، کاربرد رهیافت علیت سیائو، فصلنامه اقتصاد مقداری، دوره ۱۱، شماره ۱، ۱۲۸-۱۰۳.

منظور، داود، مصطفوی پور، منوچهر، (۱۳۹۲)، بازخوانی تحریم های ناعادلانه: ویژگی ها، اهداف و اقدامات، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی، ویژه نامه کارنامه اقتصاد دولت، سال ۱، شماره ۲، ۴۲-۲۱.

Akbarpouy roshan, narges, mehrbod, shirin, abbassi, Mohsen, (2015), The Impacts of Economic Sanctions on Sustainable Development: Focusing on Labor, Science Journal (CSJ), Vol. 36, No: 3, PP 3458- 3476.

Asadi-Pooya, Ali, Azizimalamiri, Reza, Shervin Badv, Reza, Yarali, Bahram, Asadollahi, Marjan, Homayoun, Maryam, Sharifi, Samira, (2019), Impacts of the international economic sanctions on Iranian patients with epilepsy, Epilepsy & Behavior, Volume 95, 166-168.

Aloosha, Magdi, Salavatic, Alborz, looshd, Arash, (2019), Economic sanctions threaten population health: the case of Iran, Public Health, Volume 16, 10-13.

Chauhan, Satish Kumar, Chauhan, Bal Govind, Jungari, Suresh, Dhar, Murali, (2020), Perceived Quality of Life of Adolescents living in Slums of Uttar Pradesh, India, Children and Youth Services Review, Volume 108, 104646.

Dong, Yan, Lib, Chunding,(2018), Economic sanction games among the US, the EU and Russia: Payoffs and potential effects, *Economic Modelling*, Volume 73, 117-128.

Faraji Dizaji, Sajjad, van Bergeijk, Peter A. G, (2013), Potential early phase success and ultimate failure of economic sanctions: A VAR approach with an application to Iran, *Journal of Peace Research*, Volume 50(6), Pages 721-726.

Goran, Rajovic, Jelisavka, Bulatovic,(2016), Theoretical approach to the study of quality of life in rural and urban settlements, *Analele Universitatii din Oradea, Seria Geography* , Vol.26, Issue 1, 5-24.

Gutmann, Jerg, Neuenkirch, Matthias, Neumeier, Florian, (2017), Sanctioned to Death? The Impact of Economic Sanctions on Life Expectancy and its Gender Gap, *Research Papers in Economics*, SSRN Electronic Journal, No 6(17), University of Trier, Department of Economics.

Grgic, Ivo, zimbrek, Tito, Tratnik, Miroslav, Markovina, Jerko,(2010), Quality of life in rural areas of Croatia: To stay or to leave?, *journal of agricultural research*, Volume 5(8), Pages 653-660.

Hufbauer, Gary Clyde, Schott, Jeffrey J, Elliott, Kimberly Ann, Oegg, Barbara, (2007), *Economic Sanctions Reconsidered*, 3rd edition, Institute for International Economics.

Janmool, Piyapong, Denpaiboon, Chaweewan,(2016), Rural Villagers' Quality of Life Improvement by Economic Self-Reliance Practices and Trust in the Philosophy of Sufficiency Economy, *Societies*, Volume 6, (26), 1- 20.

Karimi, Mehran , Haghpanah, Sezaneh,(2015), The effects of economic sanctions on disease specific clinical outcomes of patients with thalassemia and hemophilia in Iran, *Health Policy*, Volume 119, Issue 2, 239-243.

Khairuddin, Idris, Hayrol Azril, Mohamed Shaffril, Sulaiman Md, Yassin, Asnarulkhadi, Abu Samah, Azimi, Hamzah, Bahaman, Abu Samah,(2016), Quality of Life in Rural Communities: Residents Living Near to Tembeling, Pahang and Muar Rivers, Malaysia, *PLoS ONE* ,11(3), doi: 1371/10/journal.pone.0150741.

Klomp, Jeroen,(2019), The impact of Russian sanctions on the return of agricultural commodity futures in the EU, *Research in International Business and Finance*, Available online 29 July 2019, 101073.

Korotin, Vladimir, Dolgonosov, Maxim, Popov, Victor, Korotina, Olesya, Korolkova, Inna,(2019),The Ukrainian crisis, economic sanctions, oil shock and commodity currency: Analysis based on EMD approach, *Research in International Business and Finance*, Volume 48, 156-168.

Kokabisaghi, Fatemeh,(2017), Assessment of the Effects of Economic Sanctions on Iranians' Right to Health by Using Human Rights Impact Assessment Tool: A Systematic Review, *international journal of Health policy and Management*, Volume 7(5), 374-393.

Krinitcyna, Z.V, Mikhailova,T.R, German, M.V,(2016), Quality of life as the basis for achieving social welfare of the population, *International Conference on Research Paradigms Transformation in Social Sciences*, SHS Web of Conferences, Volume 28, 1-6.

Kwaku Afesorgbor, Sylvanus, Mahadevan, Renuka,(2016), The Impact of Economic Sanctions on Income Inequality of Target States, *World Development*, Volume 83, Pages 1-11.

Kwaku, Afesorgbor Sylvanus,(2019), The impact of economic sanctions on international trade: How do threatened sanctions compare with imposed sanctions, *European Journal of Political Economy*, Volume 56, 11-26.

Mudey, Abhay, Ambekar, Shrikant, Goyal, Ramchandra C, Agarekar, Sushil, Wagh, Vasant V,(2011), Assessment of Quality of Life among Rural and Urban Elderly Population of Wardha District, Maharashtra, India, *Journal Ethno Med*, Volume 5, No 2, 89- 93.

Naghavi, Alireza, Pignataro, Giuseppe,(2015), Theocracy and resilience against economic sanctions, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Volume 111, Pages 1-12.

Neuenkirch, Matthias, Neumeier, Florian,(2016), The impact of US sanctions on poverty, *Journal of Development Economics*, Volume 121, Pages 110-119.

O'Driscoll, Dylan, (2017), Impact of Economic sanctions on poverty and economic growth, K4D Helpdesk Report. Brighton, UK: Institute of Development Studies.

Peksen, Dursun,(2011), Economic Sanctions and Human Security: The Public Health Effect of Economic Sanctions, *Foreign Policy Analysis*, Volume.7, No. 3, Pages. 237-251.

Shirazi, Homayoun, Azarbaiejani, Karim, Sameti, Morteza, (2016), the Effect of Economic Sanctions on Iran's Export, *Iranian Economic Review*. Volume. 20, No. 1, Pages. 111-124.

Smeets, marten,(2018), can economic sanctions be effective?, *WTO Staff Working Paper ERSD-Volume 03*, Pages 1- 19.

Vaishar, Antonín, Vidovicova, Lucie, Figueiredo, Elisabete, (2018), Quality of rural life, editorial, *Journal European Countryside*, Volume 10, No 2, 180- 190.

Wang, Yiwei ,Wang, Ke, Changb, Chun-Ping,(2019), The impacts of economic sanctions on exchange rate volatility, *Economic Modelling*, Volume 82, 58-65.

Węziak-Białowolska, Dorota,(2016), Quality of life in cities – Empirical evidence in comparative European perspective, *Journal Cities*, Volume 58, 87-96.

Zenker, Sebastian, Rutterb, Natascha, (2014), is satisfaction the key? The role of citizen satisfaction, place attachment and place brand attitude on positive citizenship, *Cities*, Volume 38, 11-17.

Zenker, Sebastian, Petersen, Sibylle, Aholt, Andreas,(2013), The Citizen Satisfaction Index (CSI): Evidence for a four basic factor model in a German sample, *Cities*, Volume 31, 156-164.